

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.71.301-316>

УДК 712.2

Панченко Тамара Федотівна,

доктор архітектури, професор

кафедри ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури

Київського національного університету будівництва і архітектури

panchenko.tf@knuba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-6341-230X>

Голуб Андрій Анатолійович,

кандидат архітектури, доцент

кафедри ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури

Київського національного університету будівництва і архітектури

golub.aa@knuba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-7669-1459>

Мерилова Ірина Олександрівна,

кандидат архітектури, доцент

кафедри архітектурного проєктування та містобудування

Українського державного університету науки і технологій

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

iryna.merylova@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-5375-1359>

Сторожук Світлана Сергіївна,

кандидат архітектури, доцент кафедри містобудування

Архітектурно-художнього інституту

Одеської державної академії будівництва та архітектури

storozhuk_svetlana@odaba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-8390-7190>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-МІСТОБУДІВНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Анотація: у статті проаналізовано сучасні проблеми рекреаційних територій та інфраструктури України, встановлено ступінь впливу військових дій в результаті російської агресії на загальний стан рекреаційних ресурсів і руйнування інфраструктури, зокрема, таких як курорти українського Приазов'я та Криму, в юрисдикції України залишилось 21% від довоєнних часів. Враховуючи потреби у реабілітації постраждалих від війни та інших соціальних груп у повоєнні роки українське суспільство зіштовхнеться з гострою нестачею національних приморських ресурсів.

Водночас окреслюється важливість пошуку нових видів рекреаційних ресурсів, здатних задовольнити потреби населення в умовах постійних змін соціально-економічної ситуації, встановлено, що до теперішнього часу не існує єдиного механізму визначення, охорони та організації рекреаційних зон, що ускладнює ефективне їх використання для потреб населення, туристів та різних соціальних груп.

Пропонується розробити перспективну державну програму розвитку курортів, зон рекреації і туризму, природно-заповідного фонду; підготувати проєкт Закону України «Про території оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення» - для встановлення правил їх освоєння та відновлення з урахуванням їх охоронного статусу, як об'єктів резервного цільового фонду.

Ключові слова: рекреаційна інфраструктура; рекреаційні території; рекреаційні ресурси.

Актуальність теми і постановка проблеми. Поняття «рекреація» та визначення рекреаційних територій, як об'єктів містобудівного проєктування вперше юридично визнано у законодавстві України у 1991 році, як територіальних одиниць, що визначається у Законі України «Про охорону природного навколишнього середовища» (стаття 63), відповідно до якої «рекреаційними зонами є ділянки суші і водного простору, призначені для туризму та організованого масового відпочинку населення». У розвиток цього закону у 2001 році Земельним кодексом України була визначена категорія «земель рекреаційного призначення» (стаття 50), до якої належать «землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів», а також склад земель рекреаційного призначення (стаття 51), до яких належать «земельні ділянки: зелених зон і зелених насаджень міст та інших населених пунктів; навчально-туристичних та екологічних стежок, маркованих трас; зайняті територіями будинків відпочинку (пансіонатів, об'єктів фізичної культури і спорту, туристичних баз, кемпінгів і т.д.); земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації» [6]. Ці визначення є базовими при проведенні наукових досліджень та проєктування містобудівних об'єктів, хоча однозначного визначення поняття рекреаційних територій та встановленого порядку їх організації, отримання дозволів і обмежень для здійснення у їх межах рекреаційної діяльності до нинішнього часу у законодавстві України немає. Єдиним загальним правилом, встановленим у Законі України «Про охорону природного навколишнього середовища» (стаття 63) передбачено, що на території рекреаційних зон забороняються: господарська та інша діяльність, що негативно впливає на навколишнє середовище або може перешкодити використанню їх за цільовим

призначенням; зміни природного ландшафту та проведення інших дій, що суперечать використанню цих зон за прямим призначенням» [1].

Виклад основного матеріалу. Відомо, що конкретний правовий режим використання рекреаційних територій залежить від їх місцезнаходження та визначається нормами різних законодавчих актів. Так, наприклад, рекреаційні зони можуть бути частиною природно-заповідного фонду (зони регульованої і стаціонарної рекреації) у національних парках, регіональних ландшафтних парках та біосферних заповідниках України, статус і режим використання яких визначено у 1992 році Законом України «Про природно-заповідний фонд» [2]. Рекреаційне призначення мають також численні території населених пунктів (парки, бульвари, сквери), які проєктуються і створюються відповідно до рішень «Генеральних планів населених пунктів» з дотриманням вимог ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій», розділ «Ландшафтні та рекреаційні території» [7].

Головне значення наведених законодавчих документів України у тому, що на державному рівні вони вперше легалізували та юридично закріпили зміст понять територіальної організації «рекреаційних систем» та «рекреаційних закладів» тощо [9].

Справедливо було би зазначити, що науково-практична діяльність у цьому напрямку була започаткована значно раніше у період 1960-1970 років як галузь теоретичної дисципліни рекреаційної географії, а, зокрема, в Україні у період 1968-2001 роки як «рекреаційної складової» районного планування: це понад 10 картосхем з аналітичними даними, у яких було представлено: а) розташування «родовищ» мінеральних вод, лікувальних грязей та курортів; б) розміщення зон відпочинку, туризму та курортів; в) розташування «освоєних» та «резервних» територій для організації курортів, рекреаційних та «озелених зон» навколо міст; г) встановлення «зон охорони» курортно-рекреаційних ресурсів, розташування природно-заповідних об'єктів тощо. Так, наприклад, у «Генеральній схемі планування території України» (Діпромісто, НДПІ Містобудування, 2001 р.) було розроблено розділ «Розвиток оздоровчої та рекреаційної мережі» у якому скореговано дані попередніх схем стосовно освоєних рекреаційних територій, визначено прогнозовані показники розвитку галузі на перспективу та представлено планувальну модель територіальної організації рекреаційних об'єктів [5]: формування 23 рекреаційних районів міжнародного та 90 – обласного та місцевого значення, 50 зелених зон навколо міст; розвиток 240 курортних населених пунктів у тому числі 29 міжнародного значення. Загальна земельна площа цих рекреаційних утворень орієнтовно була визначена у розмірі 12,7 % території України, а природно-заповідного фонду – 6,4 % [10].

Законодавчі положення Земельного кодексу України щодо визначення, охорони та цільового використання територій «оздоровчого, рекреаційного, природно-заповідного та історико-культурного призначення» протягом останніх десятиліть було підкріплено та деталізовано у численних науково-теоретичних дослідженнях (дисертаціях, монографіях, методичних посібниках, спільних міжнародних документах).

Основна увага приділялась «соціально-містобудівним умовам» розвитку рекреації у зонах впливу найкрупніших міст; формуванню рекреаційних систем в індустріальних регіонах; концепції створення «зеленого поясу» між містами агломерацій; особливостям «сільської рекреації» тощо. Ці та інші наукові дослідження українських фахівців – Ю. Білоконя, О. Мірошніченка, Т. Панченко, І. Родічкіна, В. Шулика та інших визначили широку палітру особливостей рекреаційних територій, які повинні бути диференційовані та відповідно унормовані у залежності від еколого-містобудівної ситуації їх розташування.

У зв'язку з цим одним із аспектів диференціації рекреаційних територій є «містобудівні умови» їх розташування. Відомо, що рекреаційні території мають різні характеристики: є такі, що мають природні та антропогенні ресурси, які є «стабільними» - це курортно-оздоровчі (джерела мінеральних вод, поклади лікувальних грязей, морські води тощо) та історико-культурні (нерухомі пам'ятки культурної спадщини, історичні населені місця, об'єкти садово-паркового мистецтва, унікальні споруди науки і техніки тощо); ці ресурси, як правило, мають визначені територіальні межі, підлягають відповідній охороні та режимному використанню. Що стосується інших безпосередньо рекреаційних територій, які визначаються у межах об'єктів природно-заповідного фонду (національних природних та регіональних ландшафтних парків, біосферних заповідників тощо) та природно-технічних геосистем (ліси, водні об'єкти ландшафту, пляжі та гірсько-спортивні ресурси тощо) – ця ресурсна база рекреації є «вибірковою», тобто може бути або використана для цієї функції, або для інших містобудівних потреб, що вирішується у проектно-планувальній документації при здійсненні ландшафтно-рекреаційної оцінки території.

Враховуючи, що подібна оцінка здійснюється переважно на локальному рівні для окремих містобудівних утворень (населених пунктів, об'єднаних територіальних громад, садово-дачних селищ тощо) і не охоплює всі можливі рекреаційні території на регіональному рівні (в межах областей, приморських та гірських районів, транскордонних регіонів тощо), необхідно спиратись на нормативні рекреаційні потреби населення, категорії яких чітко визначені у містобудівній практиці.

До першої категорії відносяться рекреаційні та ландшафтні об'єкти, які створюються у «межах населених пунктів» і охоплюють ділянки: «загального» користування (міські парки і сади, ботанічні і зоологічні парки, бульвари тощо), «обмеженого» користування (парки і сади житлових районів, міжквартальні сквери, озеленені ділянки закладів освіти, установ охорони здоров'я тощо) та «спеціального» призначення (санітарно-захисні зони, озеленення вулиць, доріг і площ тощо).

Потреби та відповідно й параметри цієї категорії ландшафтно-рекреаційних територій визначаються нормативними показниками $\text{м}^2/\text{особу}$ для постійних жителів населеного пункту з урахуванням фізико-географічного районування території України, які становлять для міських поселень 10-15 м^2 (загального користування), 6-8 м^2 (обмеженого користування); для сільських поселень 12-17 м^2 на одну особу [7].

До другої категорії відносяться «заміські» ландшафтні та рекреаційні території «зеленої зони» навколо населених пунктів (короткочасного відпочинку «вихідного дня», лісопарки, гідропарки, міські парки тощо), а також озеленені ділянки садово-дачних об'єднань, що знаходяться у зонах впливу населених пунктів: ці рекреаційні території не мають єдиних нормативних показників, їх площа визначається у проєктній документації [8].

До третьої категорії відносяться «позаміські» або «міжселищні» рекреаційні та ландшафтні території різного функціонального призначення (усіх видів лісів та водних об'єктів, зон тривалого відпочинку, історико-культурних заповідників, курортних комплексів тощо); за відповідних умов на міжселенних територіях можуть функціонувати зони «стаціонарної рекреації» національних парків, «етнографічного» та «сільського туризму», «міждержавні» туристично-рекреаційні об'єкти. Власне параметри таких рекреаційних територій залежать від багатьох чинників: природно-географічного розташування (приморські, гірські райони тощо), їх місця у системах розселення та територіальних громадах, наявності інженерно-транспортної інфраструктури, а також містобудівної документації регіонального (обласного, районного) рівня.

Так, наприклад при розробленні регіональних схем розселення загальна площа міжселенних ландшафтно-рекреаційних територій (заміських і позаміських) орієнтовно визначається для великих і крупних населених пунктів у межах 200-300 $\text{м}^2/\text{особу}$ залежно від географічних умов, для середніх і малих поселень – 100 $\text{м}^2/\text{особу}$ [7].

Для попередніх розрахунків рекомендуються нормативні показники наведені у таблиці 1 [11]. Представлена диференціація рекреаційних територій розвиває і доповнює положення Державного земельного кадастру України у частині територій природно-культурного значення, де повинно бути

акумульовано відомості про особливості формування «позаміських» рекреаційних мереж (національного, регіонального та локального рівнів), а також «міських» (внутрішніх) систем рекреаційних територій у межах населених пунктів.

Категорії рекреаційних земель та їх розрахункові площі, види цільового призначення земельних ділянок при цьому повинні бути встановлені на основі затвердженої містобудівної документації: «Комплексного плану просторового розвитку територіальної громади» або «ОТГ – об'єднаних територіальних громад», де вирішуються питання формування мереж позаміських рекреаційних територій (національних природних та регіональних ландшафтних парків, історико-культурних заповідників тощо), а також «Генерального плану населеного пункту», де унормовується система «міських» рекреаційних територій (загального, обмеженого та спеціального призначення) [10].

Важливим аспектом є трансформація соціально-містобудівних підходів щодо цільового використання рекреаційних ресурсів в екстремальних умовах нинішнього часу. У зв'язку з наслідками руйнівних військових дій на території України відбуваються кардинальні зміни не тільки екологічного стану багатьох територій, у тому числі і ландшафтно-рекреаційного призначення, але й значні втрати цих територій, зокрема, приморської частини Азовського моря, тимчасово окупованих курортних поселень Донецької та Запорізької областей (Маріуполь, Бердянськ, Кирилівка). У результаті анексії Криму та військових руйнувань частини рекреаційної інфраструктури із 184 приморських курортів в юрисдикції України залишилось тільки 38 (21 %) [10, 12].

Загальні наслідки для рекреаційних ресурсів є катастрофічними, враховуючи великі площі замінованих територій, втрачених від використання військової техніки ландшафтних комплексів, зруйнованих об'єктів історико-культурної спадщини. Кардинально змінився і попит на традиційні рекреаційні послуги у режимі нинішнього часу у зв'язку з перманентною небезпекою для життєдіяльності значної частини населення.

Все це вимагає пошуку альтернативних рекреаційним «нових» оздоровчих та лікувально-профілактичних ресурсів для задоволення соціальних потреб військових, інвалідів війни, сімей постраждалих та вимушених переселенців.

Сьогодні склалась така ситуація, що більшість медичних закладів з відповідними реабілітаційними відділеннями виконують функції соціальної допомоги військовим з інвалідністю і не в повній мірі забезпечують лікувальні потреби власних жителів населених пунктів.

У зв'язку з цим, актуальною проблемою є необхідність до існуючих у номенклатурі ДБН спеціалізованих закладів соціального захисту – будинків-інтернатів для ветеранів війни та праці, для інвалідів з фізичними вадами,

потреби яких визначаються із розрахунку 28 місць на 1 тис. чол. відповідної демографічної групи [7], терміново встановити нові додаткові нормативи соціального захисту вразливих верств населення за наслідками війни. Очевидним фактом є те, що показники цих нормативів будуть значно більшими ніж діючі з урахуванням різних демографічних груп постраждалого населення (військових, сімей, дітей тощо), що підлягає спеціальним статистично умотивованим розрахункам.

Номенклатура цих об'єктів повинна включати: психоневрологічні інтернати; будинки-інтернати для військових з інвалідністю; центри реабілітації санаторного типу; центри професійно-технічної реабілітації та інноваційно-навчальної підготовки у сфері цифровізації; реабілітаційно-спортивні центри для підготовки військових з інвалідністю для участі у міжнародних змаганнях «ігри нескорених».

Приклади нових реабілітаційних центрів для поранених військових уже сьогодні існують в Україні. Це 16 клінічних закладів національної мережі «Recovery» з спеціальною підготовкою лікарів та сучасним лабораторним оснащенням, які надають безоплатні послуги у містах: Києві, Вінниці, Львові та інших. Мультидисциплінарні команди лікарів (реабілітологів, фізичних терапевтів, логопедів, психологів тощо) та комплекс тренажерів і апаратів відповідно до світових стандартів інклюзивності та технологічності забезпечують відновлення здоров'я 22 тис. військових.

У Дніпрі, наприклад, передбачено за підтримки Франції створення навчальних центрів кулінарного мистецтва для освоєння нової професії для поранених військових, переміщених осіб та інших категорій населення, яке постраждало від війни.

Наведені типи спеціалізованих комплексів та закладів можуть бути як планувальними елементами реновації існуючих об'єктів лікувально-реабілітаційного, трудового, навчального та оздоровчого призначення (лабораторії, тренажерні блоки, майстерні, кліматопавільйони тощо), так і новими містобудівними утвореннями, у яких крім реабілітаційних будівель можуть бути організовані місця проживання для батьків та родичів осіб з інвалідністю (готелів, пансіонатів, гуртожитків), а також створені особливі виробничі умови для трудової діяльності осіб з порушеними руховими функціями (майстерні, пункти торгівлі тощо) [14].

На цій основі може бути сформована оздоровча підсистема «матеріальних» об'єктів, яка не потребує спеціальних природних рекреаційних ресурсів і в той же час забезпечує фізичне і психічне оздоровлення людей.

Таблиця 1. – Диференційовані показники потреби в територіях для містобудівного освоєння та природоохоронного призначення для збалансованого розвитку систем розселення [11]

Функціональні зони та їх елементи	Розрахункові територіальні показники населених пунктів			
	Урбанізовані зони		Агро-рекреаційні зони	
	Га на 1000 чол.	%	Га на 1000 чол.	%
Території містобудівного призначення:				
Сельбищні (в т.ч. громадські)	30,0	40,0	40,0	40,0
Виробничі (в т.ч. комунальні)	20,0	27,0	15,0	15,0
Курортно-рекреаційні	10,0	13,0	20,0	20,0
Озеленені (загального користування)	15,0	20,0	25,0	25,0
Всього	75,0	100,0	100,0	100,0
Території природоохоронного призначення:				
Ліси, лісопарки, санітарно-захисні зони	140,0	70,0	150,0	75,0
Заміські зони відпочинку	50,0	25,0	30,0	15,0
Природно-заповідні об'єкти	10,0	5,0	20,0	10,0
Всього	200,0	100,0	200,0	100,0
Разом	275,0		300,0	

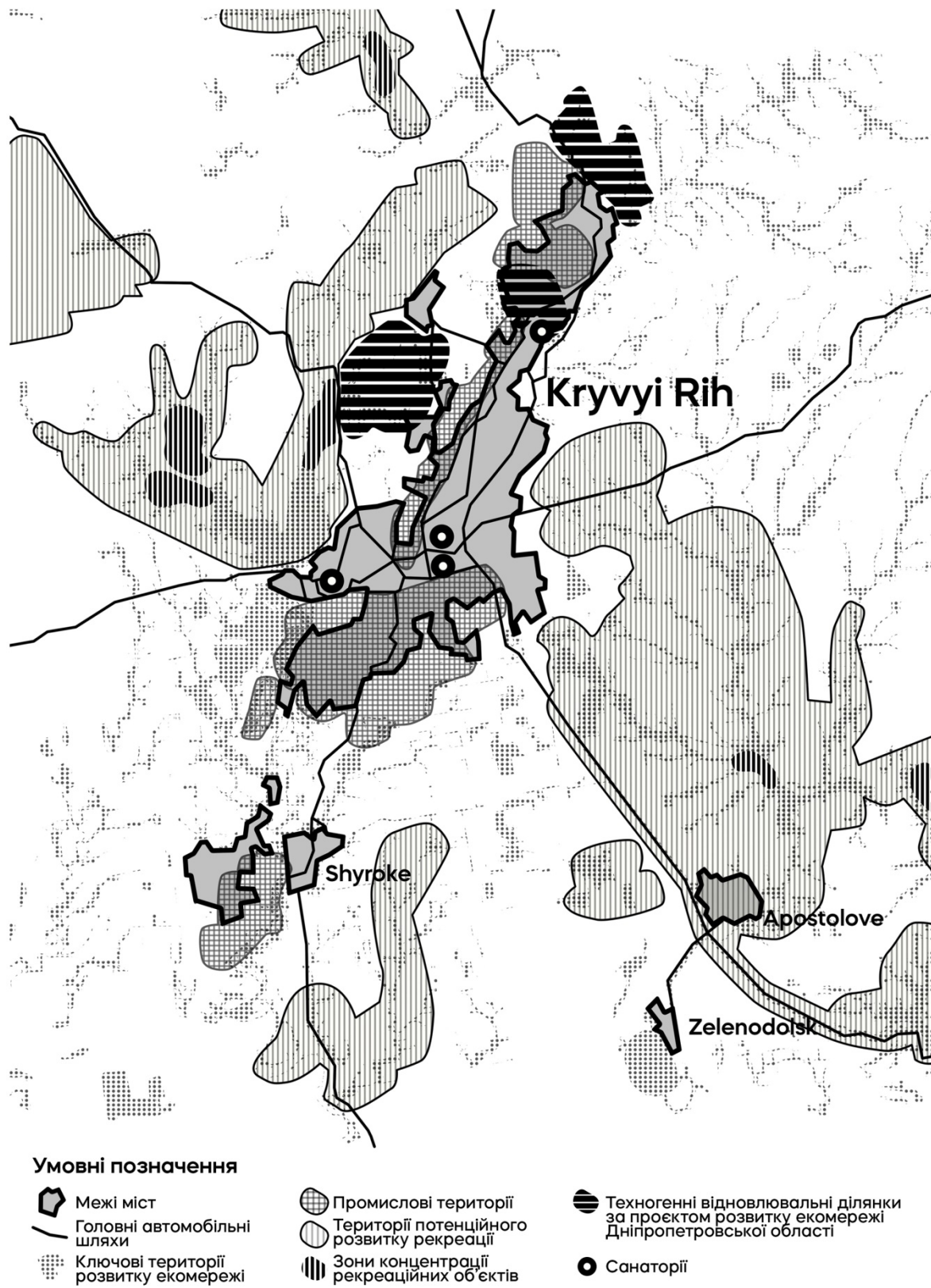

Рис.1 Схема потенційного розвитку рекреаційної мережі на прикладі міста Кривий Ріг (За І. Мериловою)

Рис.2 Характеристика містобудівного використання приморських територій (За В. Онищенко)

Генплан Одеси (2015 р.)

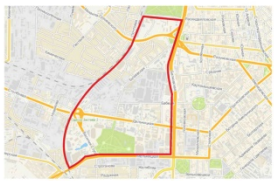

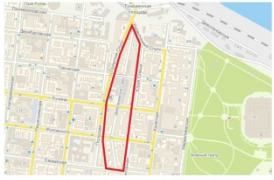
№	Назва території	Схеми ділянок	№	Назва території	Схеми ділянок
1	Жевахова гора (200 га)		5	Мікрорайон «Бугаївка» (280 га)	
2	Поля зрошення і фільтрації (950 га)		6	Савицький парк (26,7 га)	
3	М'ясокомбінат (17 га)		7	Завод «Краян» (22,5 га)	
4	ЗОР - Одесільмаш (62 га)		8	Деволанівський узвіз (3 га)	

Рис.3 Схема розташування депресивних господарських територій перспективних для рекреації в м.Одеса (За С. Сторожук)

Ще одним видом «нових» рекреаційних ресурсів не природного походження можуть бути «депресивні» (занедбані, порушені, незручні для будівництва тощо) ділянки території у зонах розміщення об'єктів промисловості, енергетики, транспорту. Науковими дослідженнями доведено, що у таких регіонах, наприклад, як Придніпровський регіон активного промислового розвитку, який має один із найнижчих в країні показників площі «натуральних» ландшафтів, є значні резерви пристосування звільнених від промислової забудови ділянок для розвитку рекреаційної інфраструктури (І. Мерилова, рис. 1); в Одеському регіоні у зв'язку із індустріальним розвитком приморських населених пунктів (морської торгівлі, торгового і військового флотів тощо) освоєно під виробничі об'єкти значні за площею цінні ділянки прибережних територій, частина яких на нинішній час втратила свою функцію і є потенційним резервом для розвитку рекреаційної інфраструктури та санації і рекультивациі деградованого промислового ландшафту. Особливо вразливими у цьому регіоні є унікальні та інваріантні приморські рекреаційні ресурси стратегічних об'єктів, житлових комплексів та садово-дачної забудови; це стосується також нецільового містобудівного освоєння територій водоохоронних зон, прибережних смуг, округів санітарної охорони курортів, що обмежує загальний рекреаційний потенціал (С. Сторожук, рис. 3) [13].

Таким чином, у зв'язку з відсутністю моніторингу використання зарезервованих у попередні роки рекреаційних територій та даних щодо змін цільового їх використання внаслідок широкої приватизації земель без відповідного контролю, а також у результаті анексії Криму, частин Донецької та Луганської областей, окупації інших територій та військових руйнувань на всій території України є значні втрати рекреаційних ресурсів, що повинно бути предметом статистичного, геопросторового та наукового аналізу у рамках спеціалізованих програм національного, регіонального та місцевого рівнів та результатом містобудівної проектної діяльності.

Висновки. Визначено ключові проблеми збереження та раціонального використання території оздоровчого, рекреаційного, природно-заповідного та історико-культурного призначення: а) встановлення на законодавчому рівні вимог до власників земель щодо збереження і резервування в межах їх землеволодінь унікальних місцевостей (з лікувальними ресурсами, приморськими пляжами тощо); б) здійснення інвентаризації існуючих рекреаційних закладів; в) розроблення інноваційної мережі реабілітаційних центрів для військових з інвалідністю та створення галузевого «Рекреаційного кадастру» - автоматизованої інформаційної системи даних щодо всіх типів рекреаційних земель з реєстром ділянок та кадастрових планів.

Інформаційними ресурсами рекреаційного кадастру повинні бути: а) геопросторові дані містобудівної та проєктної документації щодо об'єктів рекреації; б) інформація про використання територій курортів та природно-заповідного фонду для розвитку рекреації; в) дані обліку об'єктів культурної спадщини та інноваційних споруд визначальних для розвитку туризму (історико-архітектурні заповідники, пам'ятки архітектури та містобудування тощо); в умовах лісових та лісостепових територій, що постраждали від воєнних дій необхідно оцінити ступінь деградації рекреаційних ділянок та можливих ризиків при їх реновації (загроза від залишків мін, обвалу конструкцій тощо).

Розроблення кадастрового реєстру рекреаційних земельних ділянок та відповідних закладів повинно відповідати номенклатурі структурних елементів мережі природно-ландшафтних, рекреаційних та інших озелених територій відповідно до ДБН Б 2.2 – 12:2019 «Планування і забудова територій», а також враховувати наведені пропозиції щодо диференціації рекреаційних територій: за відповідністю якостей рекреаційних ресурсів («стабільні» - курортні та культурні; «вибіркові» - природний фонд та геосистеми); за містобудівними умовами («міські» - загального, обмеженого, спеціального призначення; «заміські» - зеленої зони та зони впливу міста; «позаміські» - міжселищні різного функціонально-рекреаційного призначення); за номенклатурою рекреаційних закладів (традиційного типу (12 типів закладів відповідно ДБН Б2.2-12:2019); інноваційного типу (5 типів центрів та будинків реабілітації військових з інвалідністю відповідно до авторських пропозицій).

У повоєнний період для збереження і раціонального освоєння рекреаційних територій необхідно вирішити певні стратегічні завдання, а саме: а) розробити державну програму розвитку курортів, зон рекреації і туризму, природно-заповідного фонду «на перспективу»; б) підготувати проєкт Закону України «Про території оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення» - для встановлення правил їх освоєння та відновлення з урахуванням їх охоронного статусу, як об'єктів резервного цільового фонду; в) надати пропозиції щодо участі України в міжнародних програмах та проєктах з проблем розвитку міждержавних та прикордонних рекреаційних територій, туристичних центрів міжнародного значення, із залученням «іноземних інвестицій» та передачею у «концесію» окремих не освоєних рекреаційних територій та занедбаних об'єктів культурної спадщини з метою їх інноваційного розвитку та спадкоємного відродження.

Список літератури:

1. Закон Української РСР «Про охорону природного навколишнього середовища» (25.06.1991) / Зб. законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища. Чернівці, 2004.с. 7-26.

2. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (16.06.1992) / Голос України .1992. - №140 (390). с. 3-8.
3. Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» (21.09.2000) / Голос України. 2000. - № 209 (2456). С. 4-6.
4. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (08.06.2000) / Урядовий кур'єр. 2000. - № 124. С. 8-9.
5. Закон України «Про генеральну схему планування території України» (07.02.2002) / Голос України. 2002. №61. С.5.
6. Земельний кодекс України (25.10.2001) / Відомості Верховної Ради України. 2002. - № 3-4. 27с.
7. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій. – К.: Мінрегіон України, 2019. 177 с.
8. Містобудування: довідник проектувальника /за заг. ред. Т. Ф. Панченко; Державний науково-дослідний і проектний ін-т містобудування "НДПІ містобудування", Український держ. НДІ проектування міст "Діпромісто". – Київ: Укрархбудінформ, 2006. 192 с.
9. Панченко Т.Ф. Туристичне середовище: архіт., природа, інфраструктура [Монографія] / Т.Ф. Панченко. Київ: Логос, 2009. 176 с.
10. Панченко Т. Ф., Голуб А. А. Особливості інформаційного оновлення державного обліку міських та позаміських рекреаційних територій. *Сучасні проблеми та перспективні напрямки інноваційного розвитку міста: збірка тез доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 2024 р.). Одеса: Містобудування, 2024. С. 54–58.
11. Онищенко В. М. Містобудівні принципи комплексного розвитку приморських міст (в умовах Азово-Чорноморського регіону): дис... канд. архіт.: 18.00.04. Київ, 2010. 196 с.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1391 «Про внесення змін до переліку населених пунктів, віднесених до курортних». Київ: Кабінет Міністрів України, 1997.
13. Сторожук С. С. Принципи рекреаційного використання депресивних господарських територій приморських міст (на прикладі міста Одеси): автореф. дис... кандидата архітектури: 18.00.04. Одеса, 2018. 24 с.
14. Токарев С.О. Функціонально-планувальна організація санаторно-реабілітаційних комплексів (в умовах бальнеогрязевих курортів): автореферат дис... кандидата архітектури: 18.00.04. Київ, 1997. 16с.

References

1. Law of the Ukrainian SSR "On Environmental Protection" (June 25, 1991) / Collection of legislative acts of Ukraine on environmental protection. Chernivtsi, 2004. 7-26. (in Ukrainian)
2. Law of Ukraine "On the Natural Reserve Fund of Ukraine" (June 16, 1992) / Voice of Ukraine. 1992. No. 140 (390). pp. 3-8. (in Ukrainian)
3. Law of Ukraine "On the State Program for the Formation of the National Ecological Network of Ukraine for 2000-2015" (September 21, 2000) / Voice of Ukraine. 2000. No. 209 (2456). pp. 4-6. (in Ukrainian)
4. Law of Ukraine "On the Protection of Cultural Heritage" (June 8, 2000) / Government Courier. 2000. No. 124. pp. 8-9. (in Ukrainian)
5. Law of Ukraine "On the General Scheme of Territorial Planning of Ukraine" (February 7, 2002) / Voice of Ukraine. 2002. No. 61. p. 5. (in Ukrainian)
6. Land Code of Ukraine (October 25, 2001) / Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2002. No. 3-4. p. 27. (in Ukrainian)
7. State building codes of Ukraine B.2.2-12:2019. Planning and Development of Territories. (2019). Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 177 p. (in Ukrainian)
8. Panchenko, T. (Eds.). (2006). *Mistobuduvannia: dovidnyk proektualnyka* [Urban Planning: A Designer's Handbook]. State Research and Design Institute of Urban Planning "NDPPI Urban Development," Ukrainian State Research Institute for City Planning "DIPROMISTO." Kyiv: UkrArkhBudInform, 192 p. (in Ukrainian)
9. Panchenko, T. (2009). *Turystychnе Seredovysche: Architektura, Pryroda, Infrastruktura* [Tourist Environment: Architecture, Nature, Infrastructure]. Kyiv: Logos, 176 p. (in Ukrainian)
10. Panchenko, T., Golub, A. (2024). Features of Information Updating in the State Registration of Urban and Suburban Recreational Territories: *Modern Problems and Prospects of Innovative Development of the City*: Collection of abstracts of the IV International Scientific and Practical Conference Odesa. pp. 54-58. (in Ukrainian)
11. Onyshchenko, V. (2010). *Urban Planning Principles for the Comprehensive Development of Coastal Cities (in the Azov-Black Sea Region)*: Ph.D. in Architecture Dissertation: 18.00.04. Kyiv. 196 p. (in Ukrainian)
12. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (December 15, 1997) No. 1391 "On Amending the List of Settlements Classified as Resorts." Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine. (in Ukrainian)
13. Storozhuk, S. (2018). *Principles of Recreational Use of Depressed Economic Areas in Coastal Cities (the Case of Odesa)*: Abstract of the Ph.D. in Architecture Dissertation: 18.00.04. Odesa. 24 p. (in Ukrainian)

14. Tokarev, S. (1997) Functional and Planning Organization of Sanatorium-Rehabilitation Complexes (in the Context of Balneological and Mud Treatment Resorts): Abstract of the the Ph.D. in Architecture Dissertation. Kyiv. 16 p. (in Ukrainian)

Abstract

Tamara Panchenko, D.Sc. in Architecture, Professor Landscape and Tourism-Recreation Department, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Andrii Holub, Ph.D. in Architecture, Associate Professor Landscape and Tourism-Recreation Department, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Iryna Merylova, Ph.D. in Architecture, Associate Professor Department of Architectural Design and Urban Planning, Ukrainian State University of Science and Technology, Institute of Architecture and Construction, Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture.

Svitlana Storozhuk, Ph.D. in Architecture, Associate Professor Department of Urban Planning, Architectural and Artistic Institute, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture.

The transformation of socio-urban planning approaches to the formation of recreational infrastructure

The article analyzes the current issues of recreational territories and infrastructure in Ukraine, assessing the impact of military actions due to Russian aggression on the overall state of recreational resources and infrastructure, particularly resorts in the Ukrainian Azov region and Crimea, where only 21% of pre-war territories remain under Ukrainian jurisdiction. Given the need for rehabilitation of those affected by the war and other social groups in the post-war years, Ukrainian society will face a severe shortage of national coastal resources.

At the same time, the importance of searching for new types of recreational resources capable of meeting the needs of the population in the context of constant changes in the socio-economic situation is highlighted. It is established that, to this day, there is no unified mechanism for identifying, protecting, and organizing recreational zones, which complicates their effective use for the needs of the population, tourists, and various social groups.

It is proposed to develop a forward-looking state program for the development of resorts, recreation zones, tourism, and nature reserves; to prepare a draft of the Law of Ukraine "On Health, Recreational, and Historical-Cultural Territories" to establish the rules for their development and restoration, taking into account their protected status as objects of the reserve fund.

Keywords: recreational infrastructure; recreational territories; recreational resources.